

זילת

לשוויון וזכויות אדם

בחירות למראית עין
**מה שווה הקלפי
אם אנחנו לא
שולטים בה?**

ד"ר יעל שומר

פברואר 2026

זאלת

לשוויון וזכויות אדם

**בחירות למראית עין
מה שווה הקלפי
אם אנחנו לא שולטים בה?**

כתיבה

ד"ר יעל שומר

עריכה

נילי אלכסנדרוביץ

עיצוב

יואב עינהר

פברואר 2026

תוכן העניינים

מבוא: בחירות 2026 בצל שינוי כללי המשחק _____ 3

הפגיעה במאפיינים הדמוקרטיים של הבחירות בישראל _____ 5

1. שוויוניות וייצוגיות _____ 5

2. הזכות לבחור _____ 7

3. הזכות להיבחר _____ 9

4. הוגנות פרוצדורלית _____ 14

5. חלופיות שלטונית _____ 16

6. חקיקה פרסונלית _____ 18

סיכום: איום ממשי על טוהר הבחירות _____ 20

נספח א': רשימת הצעות החוק בנושא הבחירות שהונחו מטעם הקואליציה

בכנסת ה-25 _____ 23

מבוא: בחירות 2026 בצל שינוי כללי המשחק

דמוקרטיה מודרנית אינן נופלות בעקבות מהלך אחד, מהיר ומכריע כגון הפיכה צבאית, אלא נשחקות צעד אחר צעד – על ידי אוסף של החלטות ממשלה, צעדים מנהליים וחקיקה אשר מכרסמים בדמוקרטיה ומרוקנים אותה מתוכנה. כך היה בהונגריה, בפולין ובטורקיה, ומאז הקמת הממשלה ה-37 וקידום המהפכה המשטרית, תהליכים אלה קורים באופן מואץ יותר גם בישראל.

לפי דוח שפרסם מכון זולת בינואר 2026, ההגדרה המתאימה למשטר בישראל בחלוף שלוש שנים להקמת הממשלה היא של שלטון סמכותני-תחרותי. הכוונה היא שהמשטר בישראל כבר אינו דמוקרטיה חלקית או פגומה, כי הרכיבים הסמכותניים בו נעשו דומיננטיים ושיטתיים מדי. יחד עם זאת, ישראל טרם הפכה לדיקטטורה מלאה, כזו שאין לאופוזיציה כל יכולת להשפיע בה. במשטר סמכותני-תחרותי, המוסדות הדמוקרטיים אמנם קיימים עדיין, אך הם מנוצלים בידי הממשלה ליצירת יתרון משמעותי על פני יריביה – כך שהתחרות נותרת, אך אינה הוגנת לפי הסטנדרטים המקובלים.¹

הדוח סקר את האופנים שבהם הממשלה משתלטת על המבנים והמנגנונים הדמוקרטיים הפורמליים במטרה להחליש בהדרגה את יריביה הפוליטיים ואת שומרי הסף ולבצר את כוחה. לנוכח תהליכים אלה, ברור שהמטרה של ראש הממשלה נתניהו וממשלתו גם ביחס לבחירות הצפויות במהלך שנת 2026 היא להטות עוד יותר את כללי המשחק במטרה למנוע כל אפשרות ריאלית להחלפת הממשלה.

אחת משיטות הפעולה המרכזיות של הממשלה הנוכחית הינה הצפה בו-זמנית של הצעות חוק רבות ב"בליץ", רובן כהצעות חוק פרטיות. חלק קטן מהן כבר אושר ואחרות מקודמות במסלול החקיקה וממתנות לעת הנכונה מבחינת הממשלה להעבירן. גם אם אינן עוברות את מסלול החקיקה המלא בסופו של דבר, הן משמשות לזריעת אי אמון במוסדות הדמוקרטיים, להסתה ולשינוי ערכי יסוד. כך בנוגע למערכת המשפט, לתקשורת ולמעמד שומרי הסף, וכך גם ביחס לבחירות. מאז השבעת הכנסת ה-25 בנובמבר 2022 ועד ינואר 2026, הניחו חברי הכנסת מהקואליציה 50 הצעות חוק הנוגעות לשיטת הבחירות ולהליך הבחירות בישראל, הן ברמה המקומית והן ברמה הארצית, אשר ביכולתן לפגוע במאפייני היסוד של בחירות דמוקרטיות.²

מטרתו של מסמך זה היא להציג ולהסביר את שטף הצעות החוק שהונחו לפתחה של הכנסת הנוכחית, המציעות שינויים מסוגים שונים באופיין של הבחירות בישראל. הניתוח מתמקד בשישה מאפיינים של בחירות דמוקרטיות: שוויונות וייצוגיות, הזכות לבחור והזכות להיבחר, הוגנות פרוצדורלית, חלופיות שלטונית (האפשרות הממשית לתחלופת ממשלות) והיעדר חקיקה פרסונלית (שיש ביכולתה להיטיב או להרע עם מועמד או מועמדת מסוימים).

ניתוח הצעות החוק שהוגשו בנושא הבחירות, שחלקן הקטן כבר אושר בחקיקה, מתבסס על ההנחה כי יש לראות בהן הצהרת כוונות מצד הממשלה למהלכים שהיא מעוניינת לקדם על מנת להטות את

* ד"ר יעל שומר היא חוקרת בבית הספר למדע המדינה, ממשל ויחסים בינלאומיים, אוניברסיטת תל אביב, וחברה בפורום מדעניות המדינה למען הדמוקרטיה הישראלית.

¹ איתי מק ומיכל עברון יניב, [שינתה פניה: השלטון בישראל סמכותני-תחרותי](#), מכון זולת (ינואר 2026).
² 50 הצעות החוק רוכזו בטבלה בנספח א'.

תנאי הבחירות לטובת שימור כוחה. ההשלכות של הצעות החוק השונות נבחנות בדוח לא רק באמצעות ניתוח סעיפי החוק עצמו, אלא גם על ידי ניתוח דברי ההסבר שלו, אשר חושפים פעמים רבות את מטרת ההצעה, או את הקבוצה באוכלוסייה שהחוק מופנה כלפיה.

יודגש כי גם אם ניתן היה לייחס להצעת חוק מסוימת גם השלכות חיוביות, המבקשות לשנות את המצב הקיים אך לא דווקא לפגוע במידת הדמוקרטיה של הבחירות, הרי שלא ניתן להתייחס אליהן באופן ענייני המנותק מההקשר של המשטר הסמכותני-תחרותי שמקדמת הממשלה. בנוסף, בחינה כוללת של הצעות החוק כמקבצי חקיקה, משרטטת מגמה ברורה של ניסיון להטות את תנאי הבחירות ולפגוע בהוגנות שלהן.

מרבית הצעות החוק שעליהן מתבסס המסמך עוסקות בבחירות הארציות, אך מקצתן נוגעות לבחירות המקומיות. נדגיש כי לא זו בלבד שיש להבטיח גם את המאפיינים הדמוקרטיים של הבחירות המקומיות, אלא שפעמים רבות השינויים המוצעים בחוקי הבחירות המקומיות הם מעין בלון ניסוי. תשומת הלב הציבורית-תקשורתית-פוליטית לבחירות המקומיות מועטה יותר, והצלחה בפגיעה בדמוקרטיה של הבחירות המקומיות עלולה להוביל לניסיון לחקות מהלכים אלו בבחירות הארציות.

בנוסף חשוב לציין כי לא ניתן לנתק את הצעות החוק המוצגות במסמך זה ממארג של מהלכים מנהליים, מוסדיים ופוליטיים עקיפים שכבר התרחשו ושממשיכים להיות מקודמים על ידי הממשלה, אשר עלולים להוביל לשחיקה ממשית של טוהר הבחירות ושל יסודותיהן הדמוקרטיים. כפי שתיארנו בהרחבה בדוח "שינתה פניה" שהוזכר לעיל, מהלכים כגון החלפת שומרי סף במשרות מפתח (היועצת המשפטית לממשלה, ראש השב"כ, או בכירים בגופי הפיקוח והאכיפה), פוליטיזציה של המשטרה ושל רשויות חקירה אחרות, שינויי מדיניות תקציבית הפוגעים בעצמאות גופי הפיקוח, או מינוי גורמים מזוהים פוליטית לתפקידי ניהול ובקרה, כבר מנוהלים על ידי הממשלה. זאת בנוסף לקמפיינים של הסתה, הפחדה ודיסאינפורמציה לשלילת הלגיטימציה של ההשתתפות הפוליטית של אזרחי ישראל הערבים ושל מתנגדי הממשלה.

הניתוח שמציג מסמך זה על בסיס הצעות החוק שהונחו בנושא הבחירות נעשה בראש ובראשונה לשם זיהוי המאפיינים הדמוקרטיים של הבחירות שנפגעים במסגרת החקיקה המוצעת. אך בנוסף, אפיון זה נועד להקל על זיהוי המהלכים של הממשלה לפגיעה באותם המאפיינים בשטח כבר בבחירות הקרובות, עוד בטרם העברת החקיקה.

הפגיעה במאפיינים הדמוקרטיים של הבחירות בישראל

ניתוח 50 הצעות החוק הנוגעות לבחירות שהוגשו על ידי חברי כנסת מהקוליציה בכנסת ה-25 מבהיר שהן מכוונות לפגוע במאפייני היסוד של בחירות דמוקרטיות, כפי שיפורט להלן. כמו כן, מהנחתן של הצעות חוק כה רבות על ידי הקואליציה בנושא הבחירות אפשר גם ללמוד על שיטת הפעולה שלה. מדובר כאמור בטקטיקה שנועדה להציף ולהעמיס על עבודת המוסדות הדמוקרטיים ושומרי הסף, להתיש את החברה האזרחית ולנרמל בסופו של דבר לפחות חלק מן המהלכים, בין אם בחקיקה או באמצעות החלטות מנהליות, מינויים ועוד.

בניתוח מכלול הצעות החוק זהו שישה מאפייני יסוד שונים של בחירות דמוקרטיות, אשר נתונים לסכנת פגיעה במסגרת הצעות החוק השונות. נעסוק להלן בכל אחד ממאפיינים אלה תוך עמידה על סוגי הפגיעה בהם כפי שהם באים לידי ביטוי בנוסח הצעות החוק השונות.

1. שוויוניות וייצוגיות

אחד העקרונות המצויים בבסיסן הדמוקרטי של הבחירות הוא השוויוניות שלהן. סעיף 4 לחוק יסוד: הכנסת קובע שהכנסת תיבחר בבחירות כלליות, ארציות, ישירות, שוות, חשאיות ויחסיות. עקרון השוויוניות בבחירות מחייב על כן כי לכל אזרח ואזרחית תהיה השפעה שווה בבחירות, וכי לכל רשימה ומועמד או מועמדת תובטח הזדמנות הוגנת ושווה להתמודדות. כך זכות הבחירה לא נותרת זכות פורמלית בלבד, אלא נוצקת בה מהות שוויונית שהיא תנאי יסוד לגיטימיות של ההליך הדמוקרטי. בפסק דין ברגמן משנת 1969³ קבע בית המשפט העליון מפורשות כי עקרון השוויון חל הן על הזכות לבחור והן על הזכות להיבחר, קרי יש להבטיח את שוויון הסיכויים של הרשימות המתמודדות בבחירות.

חברי כנסת מטעם הקואליציה הנוכחית הגישו מספר הצעות חוק אשר עלולות לפגוע בשוויוניות הבחירות, בייחוד לאור חלוקה לא שוויונית של משאבים שתפגע בשוויון הסיכויים של הרשימות המתמודדות. כך למשל הצעת חוק מימון מפלגות (תיקון) – שלילת מימון ממפלגה שקוראת להטלת חרם על מדינת ישראל). ההצעה מבקשת להוסיף לחוק מימון מפלגות סעיף שישלול מימון מפלגות ממפלגה שהיא או מי מחברי סיעתה קוראים להטלת חרם על מדינת ישראל. הצעה זו מקודמת על ידי מספר חברי כנסת ממפלגות הליכוד,⁴ הציונות הדתית,⁵ ועוצמה יהודית.⁶ הצעות חוק אלו לא רק פוגעות ביכולתן של מפלגות ערביות ומפלגות מהשמאל לנהל קמפיין אפקטיבי, אלא אף מבקשות לשלול את הלגיטימציה הפוליטית שלהן, ובכך לעקר את עקרון השוויון ולצמצם באופן מכוון את התחרות הדמוקרטית.

³ בג"ץ 98/69 ברנמן נ' שר האוצר, נבו (3.7.1969).

⁴ הצעת חוק מימון מפלגות (תיקון) – שלילת מימון ממפלגה שקוראת להטלת חרם על מדינת ישראל, התשפ"ג-2023 פ/4566/25, מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת.

⁵ הצעת חוק מימון מפלגות (תיקון) – שלילת מימון ממפלגה שקוראת להטלת חרם על מדינת ישראל, התשפ"ג-2023 פ/4566/25, מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת.

⁶ הצעת חוק מימון מפלגות (תיקון) – שלילת מימון ממפלגה שקוראת להטלת חרם על מדינת ישראל, התשפ"ג-2023 פ/2610/25, מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת.

תמונת המראה של ההצעות הפוגעות במימון מפלגות מהאופוזיציה היא הצעות חוק שנועדו להגדלת המימון של מפלגות השלטון. הצעת חוק מימון מפלגות (תיקון – מענק למפלגות המקיימות בחירות מקדימות)⁷ של חה"כ שלום דנינו (הליכוד) מבקשת להעניק מימון נוסף למפלגות שבהן לפחות שני שלישים מהמועמדים נבחרים בבחירות מקדימות בקרב כלל בעלי זכות הבחירה במפלגה. אף שההצעה מצטיירת כעידוד לדמוקרטיה פנים-מפלגתית, בפועל היא מיטיבה כמעט באופן בלעדי עם הליכוד, שהיא כיום המפלגה הגדולה היחידה שמקיימת פריימריז רחבים. דינמיקת הבחירות בישראל בעשור האחרון מתאפיינת בהתמודדות "ראש בראש" בין הליכוד לבין מפלגה אחת מרכזית בגוש הנגדי (כחול לבן, יש עתיד, או התאגדות מפלגתית חדשה בראשותו של נפתלי בנט או גדי אייזנקוט בבחירות הבאות), אשר אינה מקיימת בחירות מקדימות. בכך ההצעה מעניקה לליכוד יתרון תקציבי ישיר, תוך פגיעה בשוויון ההזדמנויות הבסיסי בין הגושים הפוליטיים. למעשה, תחת מסווה של קידום שקיפות ודמוקרטיה פנים-מפלגתית, מדובר במנגנון שנועד לבצר את יתרונה של מפלגת השלטון בתחרות האלקטורלית.

גם הצעת חוק מימון מפלגות (תיקון – אחריות יושב ראש מפלגה לחובות סיעה שחדלה להתקיים)⁸ של חה"כ אביחי בוארון (הליכוד) פוגעת בעקרון השוויוניות. על פי ההצעה, כאשר יו"ר סיעה שחדלה להתקיים ויש לה חובות כספיים מבקש להיבחר ליו"ר מפלגה חדשה, כל הכספים שקיבלה המפלגה החדשה ישמשו קודם כל לצורך החזר חובות המפלגה המקורית. ההצעה פוגעת בשוויון כי יו"רים של מפלגות מכהנות שלהן חובות כספיים עצומים לא מחויבים להחזיר את החובות לפני שיוכלו לעשות שימוש בכספים הנכנסים. בנוסף, עולה החשש שאף מדובר בהצעת חוק פרסונלית המופנית נגד נפתלי בנט.

לצד הפגיעה בשוויוניות הבחירות בשל מניפולציות במימון מפלגות, פגיעה נוספת בעקרונות היסוד של הבחירות בסעיף 4 לחוק יסוד: הכנסת היא הפגיעה בעקרון הייצוגיות של הבחירות באמצעות מניפולציות של אחוז החסימה. ואכן, הממשלה ובאי כוחה בכנסת הציעו מספר הצעות חוק הנוגעות לשינוי אחוז החסימה: הצעת חוק הבחירות לכנסת (תיקון – אחוז החסימה)⁹ של חה"כ משה גפני ויעקב אשר (יהדות התורה) מבקשת להוריד את אחוז החסימה ל-2%; הצעות חוק דומות של חה"כ ישראל אייכלר¹⁰ (אגודת ישראל) ואבי מעוז¹¹ (נעם) מבקשות להורידו ל-1.5%. היתרונות והחסרונות של אחוז חסימה נמוך ידועים – ייצוגיות מול עודף ייצוגיות וכגיעה במשילות.

ואולם, אי אפשר להתייחס להצעות חוק אלו במנותק מהמפה הפוליטית המשורטטת בסקרים, שלפיה מפלגת הצינונות הדתית של בצלאל סמוטריץ' לא עוברת את אחוז החסימה הקבוע כיום על 3.25%, ושהדבר מעמיד בספק את יכולתה של הקואליציה הנוכחית להמשיך להתקיים אחרי הבחירות. יש לזכור כי אך לפני כעשור הועלה אחוז החסימה מ-2% ל-3.25%, ושינויים תכופים כל כך במנגנון של

⁷ הצעת חוק מימון מפלגות (תיקון – מענק למפלגות המקיימות בחירות מקדימות), התשפ"ג-2022, פ/307/25, מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת.

⁸ הצעת חוק מימון מפלגות (תיקון – אחריות יושב ראש מפלגה לחובות סיעה שחדלה להתקיים), התשפ"ה-2025, פ/5903/25, מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת.

⁹ הצעת חוק הבחירות לכנסת (תיקון – אחוז החסימה), התשפ"ג-2023, פ/1576/25, מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת.

¹⁰ הצעת חוק הבחירות לכנסת (תיקון – אחוז החסימה), התשפ"ג-2023, פ/1550/25, מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת.

¹¹ הצעת חוק הבחירות לכנסת (תיקון – אחוז החסימה), התשפ"ה-2025, פ/5873/25, מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת.

אחוז החסימה, אשר משפיע באופן ישיר על ייצוגיות ועל מספר המפלגות בכנסת, מעלים חשש למניפולציה מכוונת. על כן הצעות החוק הללו, במיוחד על רקע התנועות התכופות והמפה הפוליטית העכשווית, מצביעות לא על תיקון ענייני של שיטת הבחירות אלא על ניסיון מכוון לעצב את כללי המשחק בהתאם לצרכים המיידיים של הקואליציה, תוך פגיעה בעקרון הייצוגיות ובאמון הציבור בהוגנות ההליך הדמוקרטי.

2. הזכות לבחור

הזכות לבחור והזכות להיבחר אינן רק מנגנון טכני של השתתפות בבחירות, אלא אבן יסוד של הדמוקרטיה המודרנית. באמצעותן מבטאת החברה את ריבונות העם, מעניקה לכל אזרח ואזרחית את היכולת להשמיע את קולם ולהשפיע על זהות מקבלי ההחלטות, ובמקביל פותחת בפניהם את האפשרות ליטול חלק פעיל בהנהגת הציבור ובקביעת דרכו של המשטר. בכך מתממשים ערכי השוויון, החירות וההשתתפות, שהם ליבה של החוויה הדמוקרטית.

ואכן, החוק הישראלי קובע מספר כללים המעגנים את הזכות לבחור. סעיף 5 לחוק יסוד: הכנסת קובע כי מגיל 18 כל אזרח רשאי להצביע בבחירות אם בית משפט לא שלל ממנו זכות זו על פי חוק. הצעת חוק יסוד: הכנסת (תיקון – התניית הצבעה בשירות צבאי או לאומי)¹², אשר הוגשה אמנם על ידי חברי הכנסת של סיעת ישראל ביתנו (מן האופוזיציה), מבקשת להתנות את הזכות לבחור בבחירות בשירות צבאי או לאומי (אלא אם אדם אינו מסוגל לשרת מסיבה רפואית לפי קביעת צה"ל). כלומר, מי שלא שירת שירות צבאי או לאומי תישלל ממנו הזכות הבסיסית במשטר דמוקרטי לקחת חלק בבחירות.

עוד קובע החוק הישראלי כי ניתן להצביע רק בתחום היבשה של ישראל, ואולם הימאים בכלי שיט ישראליים והנציגים בנציגויות הדיפלומטיות והקונסולריות של ישראל רשאים להצביע בחו"ל (סעיף 6 לחוק הבחירות לכנסת [נוסח משולב], תשכ"ט-1969). הצעת חוק הבחירות לכנסת (תיקון – הצבעה של אזרחים המשרתים שירות לאומי אזרחי בחוץ לארץ)¹³, שהוגשה על ידי מספר חברי כנסת המשתייכים למגזר הציונות הדתית, מבקשת לאפשר למי שמבצעים שירות אזרחי מחוץ לישראל להצביע בדומה לנציגים רשמיים של המדינה בחו"ל. הרחבה זו מעניקה יתרון מובהק לקבוצת אוכלוסייה מצומצמת בעלת פרופיל פוליטי ברור, בעיקר צעירות דתיות-לאומיות הנוטות לשרת בשירות לאומי בשיעור גבוה (לעתים השירות הלאומי מתבצע בקהילות יהודיות בחו"ל). גם אם מטרת הצעת החוק אינה בהכרח השפעה על תוצאות הבחירות, אין מקום לחקיקה המייצרת הטיה דה-פקטו במימוש הזכות לבחור לטובת פלח אוכלוסייה מסוים בעל הזדהות פוליטית ידועה, על פני אחרים במצב לכאורה דומה (אזרחים שיצאו לרילוקיישן מטעם מקום עבודתם, סטודנטים הלומדים במוסדות להשכלה גבוהה בחו"ל, ועוד).

¹² הצעת חוק יסוד: הכנסת (תיקון – התניית הצבעה בשירות צבאי או לאומי), פ/כ 6283/25, מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת (הונחה ב-17.11.2025), לאחר שהצעת חוק קודמת באותו הנושא שהוגשה על ידי אותם חברי כנסת מישראל ביתנו הונחה במרץ 2025 ונפלה כשהועלתה במליאה ב-5.11.2025.

¹³ הצעת חוק הבחירות לכנסת (תיקון – הצבעה של אזרחים המשרתים שירות לאומי אזרחי בחוץ לארץ), התשפ"ג-2023, פ/כ 3153/25, מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת.

הצעת חוק נוספת של חה"כ מאיר פרוש (יהדות התורה), היא הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון – הורדת גיל הבחירה), המבקשת להוריד את גיל ההצבעה החוקי ל-17.14 שינוי כזה יעניק יתרון ברור למצביעי המפלגות החרדיות והדתיות החברות בקואליציה, ששיעור הצעירים בקרב מצביעיהן גבוה יותר.

עיקרון נוסף הקבוע כיום בחוק הוא עקרון הריתוק לקלפי: סעיף 7 לחוק הבחירות קובע כי בוחר צריך להצביע בקלפי שבה הוא רשום בפנקס הבוחרים (למעט אוכלוסיות מוחרגות כגון נשים מוכות, חיילים ושוטרים, אסירים, נציגים דיפלומטיים וקונסולריים ואנשים המוגבלים בניידות). מסיבה זו אף נקבע בסעיף 34א לחוק שתחבורה ציבורית ביום הבחירות תהא ללא תשלום. בהמשך לכך, סעיף 68א לחוק הבחירות מאפשר לאנשים עם מוגבלות בניידות להצביע בכל קלפי שנקבע כי היא קלפי ניידת. הסעיף נועד להבטיח שכל אזרח יוכל לממש את זכות ההצבעה, גם אם מצבו מונע ממנו להגיע לקלפי הקבועה שלו. ניסוחו של הסעיף, המחייב רק הצהרה עצמית על "מוגבלות בניידות מחמת מצב גופני", יצר לאורך השנים פרשנות רחבה, שאפשרה גם לאזרחים השוהים הרחק ממקום מגוריהם להשתמש במנגנון זה.

מול מציאות זו, הצעת חוק הבחירות לכנסת (תיקון – עדכון כתובת לצורכי בחירות) של חה"כ משה גפני (דגל התורה) מבקשת לצמצם את ההחרגה לפי סעיף 68א, כך שעקרון הריתוק לקלפי שבה רשום הבוחר המוגבל בניידות יחול רק על קלפיות מונגשות בתחומי היישוב שבו רשום מעונו של הבוחר. אף שההצעה מנוסחת בלשון טכנית וניטרלית, תוצאתה המעשית היא פגיעה ביכולתם של צעירים וסטודנטים – קבוצה בעלת פרופיל אלקטורלי שאינו מזוהה עם הקואליציה – לממש את זכותם לבחור.¹⁴ באותה העת, הצעת חוק הצבעת מתנדבי השירות האזרחי (תיקוני חקיקה),¹⁵ שהוגשה על ידי חברי כנסת ממספר מפלגות בקואליציה, מבקשת דווקא להרחיב את ההקלות ולאפשר למתנדבי השירות האזרחי – קבוצה המזוהה כאמור ברובה עם הציבור הדתי-לאומי תומך הקואליציה – להצביע בכל מקום באמצעות מעטפה כפולה. בחינת שתי ההצעות זו לצד זו מבהירה כי עקרון הריתוק לקלפי עצמו איננו העיקרון המנחה, אלא האינטרס הפוליטי המשתנה. שימוש סלקטיבי זה בעקרונות היסוד של שוויון ונגישות ממחיש כיצד מהלכים טכניים לכאורה הופכים לכלי פוליטי המשמש להנדסת יתרון אלקטורלי.

סעיף 10 לחוק יסוד: הכנסת קובע כי יום הבחירות הוא יום שבתון, וסעיף 136 לחוק הבחירות לכנסת קובע כי ישולם עבורו שכר. מטרת סעיפים אלו היא להנגיש את הזכות לבחור לכלל האוכלוסייה ללא הבדלי הכנסה או מעמד. ואולם, הצעת חוק לקביעת שעות ההצבעה בקלפיות ולקביעת היקף יום השבתון בבחירות לכנסת ולרשויות המקומיות (תיקוני חקיקה)¹⁷ מבקשת להפוך את יום הבחירות משבתון מלא לשבתון חלקי, לקבוע יום עבודה מקוצר ויום לימודים מקוצר במערכת החינוך ולהתאים

¹⁴ הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון – הורדת גיל הבחירה) (פ/6199), מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת.

¹⁵ הצעת חוק הבחירות לכנסת (תיקון – עדכון כתובת לצורכי בחירות), התשפ"ג-2022, פ/116, מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת. הצעת החוק אמנם מאפשרת להודיע על שינוי כתובת עד 74 יום לפני מועד הבחירות, אך במחקר רואים בכך מעמסה נוספת על הבוחרים שעלולה לפגוע במיוחד ביכולתם של צעירים וסטודנטים להצביע. בישראל הרישום להצבעה אוטומטי ואינו דורש צעד אקטיבי מצד הבוחרים (בניגוד, למשל, לארה"ב), ואילו הצעת החוק הופכת את המצב ולמעשה דורשת מעין רישום מוקדם אקטיבי.

¹⁶ הצעת חוק הצבעת מתנדבי השירות האזרחי (תיקוני חקיקה), התשפ"ד-2024, פ/4544, מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת.

¹⁷ הצעת חוק לקביעת שעות ההצבעה בקלפיות ולקביעת היקף יום השבתון בבחירות לכנסת ולרשויות המקומיות (תיקוני חקיקה), התשפ"ג-2022, פ/328, מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת.

את שעות ההצבעה ל-13:00 עד 23:00, שינויים העלולים לפגום בשוויוניות ההצבעה וביכולתם של הבוחרים לממש את זכותם להצביע. מחקרים השוואתיים מלמדים כי ביטול או צמצום יום השבתון לבחירות משפיע באופן בלתי שוויוני על השתתפות פוליטית של קבוצות מיעוט, אוכלוסיות עניות ותושבי פריפריה, בשל המחיר הכלכלי הכרוך באובדן יום עבודה.¹⁸

ולסיום, כיום קובע סעיף 131 לחוק הבחירות לכנסת כי ביום הבחירות וביום שלפניו לא יופעלו סמכויות להטלת עוצר לפי תקנות ההגנה לשעת חירום אלא באישור של ועדת הבחירות המרכזית; ואולם, הוראה זו לא תחול במקרה שבאותו זמן יתנהלו בשטח המדינה פעולות מלחמתיות. בעוד שלא הוגשו לכנסת הצעות חוק אשר נועדו לפגוע ישירות בסעיף חשוב זה, הרי שכפי שיובהר בהמשך, הניסיונות הקיימים לפוליטיזציה של ועדת הבחירות המרכזית עלולים לפגוע בדמוקרטיה הבחירות, ולספק כלי בידי הקואליציה להטלת עוצר אשר ימנע את השתתפות האוכלוסייה הערבית או חלקה בבחירות.

הסקירה לעיל מלמדת כי שורת הצעות החוק שהונחו לאחרונה אינן מבקשות רק לעצב את מנגנון הבחירות מבחינה טכנית, אלא בפועל מצמצמות את הזכות לבחור בקרב מתנגדי הקואליציה הנוכחית – בין אם באמצעות שלילתה ממי שלא שירתו בצבא או בשירות לאומי, צמצום השימוש במעטפות כפולות, הקשחת הנגישות לסטודנטים או הפיכת יום השבתון לחלקי – ומרחיבות אותה בקרב מגזרים אחרים, למשל על ידי הורדת גיל הבחירה. ניסיונות החקיקה על כן אינם ניטרליים: הם מבקשים להכביד על השתתפותם של קהלים מסוימים הנתפסים כמתנגדי השלטון, ולהקל על השתתפותם של הקהלים הנתפסים כתומכים בשלטון, ובכך מערערים את עקרון השתתפות הכללית והשווה שהוא ליבה של הדמוקרטיה הישראלית.

3. הזכות להיבחר

כשם שהזכות לבחור מבטאת את קולם של האזרחים במרחב הציבורי, כך הזכות להיבחר מבטיחה כי קול זה יוכל להתגלם גם בהנהגה עצמה. היא מעניקה לכל אדם את האפשרות לממש שוויון פוליטי מלא, לא רק כמשתתף בבחירות אלא גם כמועמד או מועמדת לתפקידים שבהם מתקבלות ההכרעות הציבוריות. ואכן, התחיקה הישראלית מאדירה את הזכות להיבחר אך מגדרת אותה לאור הנסיבות שבהן שרויה מדינת ישראל.

החוק כיום מגדיר מספר רבדים של הזכות להיבחר, המסודרים לפי סדר כרונולוגי בתהליך ההשתתפות בבחירות. ברובד הראשון מרכזיותן של המפלגות באה לידי ביטוי בעובדה כי רק מפלגה רשאית להגיש רשימת מועמדים לכנסת (סעיף 5 לחוק יסוד: הכנסת, וסעיף 4 לחוק הבחירות). ארגון שלא נרשם והוכר כמפלגה אצל רשם המפלגות לא רשאי להגיש רשימת מועמדים, וכן מועמד עצמאי אינו יכול לרוץ בבחירות לכנסת. לאור מרכזיותה של המפלגה בבחירות בישראל, הרובד הראשון שבו חוקקו חסמים לזכות להיבחר מצוי בהליך רישום המפלגות ובחוקים המגדרים את פעילותה של מפלגה. העיקרי שבהם הוא סעיף 5 לחוק המפלגות, הקובע סייגים לרישום מפלגה אם יש במטרותיה או במעשיה במפורש או במשתמע אחד מאלה: שלילת קיומה של ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית,

Bradfield, Caitlyn, and Paul Johnson. "The effect of making election day a holiday: An original survey and a case study of French presidential elections applied to the US voting system." *Sigma: Journal of Political and International Studies* 34.1 (2017): 4.

הסתה לגזענות, תמיכה במאבק מזוין של מדינת אויב או ארגון טרור, או יסוד סביר כי היא תשמש מסווה לפעילות בלתי חוקית. סעיף 36 לחוק המפלגות קובע כי ניתן לערער על החלטת רשם המפלגות לסרב לרשום מפלגה לבית המשפט העליון, וסעיף 37 קובע כי אם הרשם סירב לרשום מפלגה עליו לנמק את הסירוב ולהעבירו לאישור לבית המשפט העליון.

הרובד השני של הזכות להיבחר נסוב סביב הגבלות על השתתפות בבחירות של מועמדים או רשימות. סעיף 6 לחוק יסוד: הכנסת מפרט את ההגבלות על הזכות להיבחר, בייחוד בכל הקשור למורשעים בעבירות שנושאות עמן קלון ואשר ריצו עונש מאסר של לפחות 3 חודשים (אשר לא יוכלו להיבחר טרם מלאו 7 שנים מסיום ריצוי העונש); וכן מורשעים בעבירות טרור וביטחון חמורות, אשר היו 7 שנים במאסר וטרם חלפו 14 שנים מיום סיום ריצוי העונש. סעיף 36 לחוק הבחירות לכנסת מגדיר מהי עבירת טרור לעניין הגבלת הזכות להיבחר: עבירת טרור כהגדרתה בחוק המאבק בטרור, תשע"ו-2016, או עבירה לפי סימן ב' או ד' לפרק ז' בחוק העונשין, תשל"ז-1977, שעונשה 10 שנות מאסר או יותר.

סעיף 4א(א) לחוק יסוד: הכנסת מונה את העילות שבעטיין ניתן לפסול את השתתפותם של סיעה או מועמד מלרוץ בבחירות: אם במטרותיהם או במעשיהם יש במפורש או במשתמע שלילת קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית, הסתה לגזענות או תמיכה במאבק מזוין של מדינת אויב או ארגון טרור כנגד המדינה.

בסעיף 4א(ב) נקבע כי החלטת ועדת הבחירות המרכזית בדבר מניעת השתתפותו של מועמד בבחירות טעונה אישור בית המשפט העליון; וסעיף 36 לחוק הבחירות לכנסת מפרט שבקשה לקבוע כי מועמד מנוע מלהשתתף בבחירות לפי סעיף 4 לחוק יסוד: הכנסת תיחתם על ידי שליח מחברי ועדת הבחירות המרכזית ותוגש לא יאוחר מ-7 ימים מיום הגשת רשימת המועמדים. החלטת הוועדה המרכזית למנוע השתתפות תנומק ותועבר לאישור בית המשפט העליון, ופסיקתו היא סופית. כמו כן, סעיף 64 לחוק הבחירות קובע זכות ערעור לבית המשפט העליון על פסילת מועמדים ורשימות, בהרכב של תשעה שופטים (או יותר), והפסיקה היא סופית.

שתי מגבלות נוספות על הזכות להיבחר קשורות הן לתקופות צינון והן להצהרת אמונים. סעיף 56 לחוק הבחירות לכנסת קובע תקופות צינון: על ראש השב"כ, ראש המוסד, קציני צבא בדרגת אלוף ומעלה, קציני משטרה בדרגת ניצב ומעלה, ונציב בתי הסוהר חלה תקופת צינון של כשלוש שנים. סעיף 57 ט(1) לחוק הבחירות קובע כי בהגשת רשימת מועמדים יצהיר כל מועמד: "אני מתחייב לשמור אמונים למדינת ישראל ולהימנע מלפעול בניגוד לעקרונות סעיף 4 לחוק יסוד: הכנסת".

הרובד השלישי שמשפיע על הזכות להיבחר חל לאחר קיום הבחירות. על מועמד שנבחר לכנסת מוטלות חובות אשר עמידה בהן היא תנאי הכרחי כדי שיוכל להפוך לחבר כנסת מכהן. סעיף 15 לחוק יסוד: הכנסת קובע כי חבר כנסת יצהיר אמונים בהצהרה הבאה: "אני מתחייב לשמור אמונים למדינת ישראל ולמלא באמונה את שליחותי בכנסת". על פי סעיף 16, כל עוד לא הצהיר חבר הכנסת אמונים הוא לא ייהנה מזכויותיו כחבר כנסת. סעיף 16א מבהיר כי חבר כנסת שיש לו אזרחות כפולה, ודיני המדינה האחרת מאפשרים שחרור מאזרחות זו, עליו לבטל את אזרחותו השנייה והוא לא יצהיר אמונים ולא ייהנה מזכויותיו כחבר כנסת כל עוד לא עשה כן.

הרובד הרביעי והאחרון שקשור לזכות להיבחר נסוב סביב הקריטריונים וההתליכים בדבר הדחת חבר או חברת כנסת מכהנים. סעיף 42 לחוק יסוד: הכנסת קובע כי חבר כנסת שהורשע בפסק דין סופי בעבירה פלילית שיש עמה קלון, תיפסק חברותו בכנסת גם אם פסק הדין הפך סופי לאחר תחילת חברותו בכנסת. סעיף 42 מוסיף שחבר כנסת שהורשע בעבירת קלון יושעה מכהונתו ביום פסיקת בית המשפט. כמו כן, סעיף 42א(ג) קובע כי הכנסת רשאית ברוב של 90 חברי כנסת להפסיק את חברותו של מי מחברי הכנסת בעילות של הסתה לגזענות ותמיכה במאבק מזוין של מדינת אויב או ארגון טרור; ההחלטה תבוא לפי הצעת ועדת הכנסת ברוב של 3/4 מחבריה, על בסיס בקשה של 70 ח"כים לפחות, 10 מתוכם חברי האופוזיציה. על ההחלטה רשאי חבר הכנסת לערער לבית המשפט העליון.

כפי שיוצג להלן, חברי הכנסת של הקואליציה הגישו הצעות חוק שנועדו להגביל עוד יותר את הזכות להיבחר בכל אחד מן הרבדים שאוזכרו, וזאת במטרה להדיר ולהגביל ייצוגיות של זרמים אידיאולוגיים מנוגדים לקואליציה המכהנת.

ברובד הראשון, הקובע את עקרון מרכזיותן של מפלגות, אנו מוצאים הצעות חוק שמקשיחות את הכללים לרישום מפלגות. כך, הצעת חוק המפלגות (תיקון – העלאת תנאי הסף להקמת מפלגה ומניעת חברות כפולה בעת רישום מפלגה)¹⁹ של חה"כ אליהו רביבו (הליכוד) קובעת כי בכדי לרשום מפלגה יהא צורך בחתימה של 5,000 אזרחים, ולא 100 כפי שנדרש כיום – דרישה שתקשה על כניסת שחקנים מפלגתיים חדשים להיכנס לזירה הפוליטית ותשמר את הסטטוס קוו המפלגתי; הצעת חוק המפלגות (תיקון – חובת קיום בחירות מקדימות)²⁰ של חה"כ טלי גוטליב (הליכוד) מחייבת מפלגה שקיבלה 20 מושבים בכנסת היוצאת לקיים הליך פריימריז לבחירת מועמדיה – הצעה שתחייב, למשל, את מפלגת יש עתיד לקיים פריימריז; והצעת חוק המפלגות (תיקון – חובת הקמת גוף פנימי בוחר)²¹ של חה"כ אושר שקלים (הליכוד) מחייבת מפלגה שקיבלה לפחות 15 מושבים בכנסת היוצאת לבחור את חבריה ואת היו"ר באמצעות גוף פנימי בוחר בן לא פחות מ-1,500 חברים.

ברובד השני, של הגבלות על השתתפות בבחירות של מפלגות או מועמדים, הצעות חוק רבות נועדו לאפשר פסילת מועמדים או רשימות בקלות רבה יותר. הצעת חוק יסוד: הכנסת (תיקון – הרחבת העילות למניעת השתתפות בבחירות)²² של חה"כ אפיר כץ (הליכוד) מרחיבה את העילות שבגינן ניתן לפסול מועמד או רשימה מלהתמודד בבחירות, בהוסיפה בין היתר כי יראו עילה לפסילה בהבעת גילוי אהדה או תמיכה במאבק מזוין גם אם לא נעשו באופן מתמשך. זאת ועוד, החוק יאפשר פסילה של מפלגה או מועמדים הנכללים ברשימת מפלגות מאוחדת; למשל, יהיה אפשר לפסול כך את תע"ל גם כאשר היא מתמודדת במסגרת רשימה ערבית משותפת. בנוסף, הצעת החוק מבקשת להחליש את יכולת הפיקוח של בית המשפט העליון על ועדת הבחירות המרכזית, ולא לחייב את אישור פסילת

¹⁹ הצעת חוק המפלגות (תיקון – העלאת תנאי הסף להקמת מפלגה ומניעת חברות כפולה בעת רישום מפלגה), התשפ"ג-2023, פ/1507/25, מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת.

²⁰ הצעת חוק המפלגות (תיקון – חובת קיום בחירות מקדימות), התשפ"ג-2023, פ/3143/25, מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת.

²¹ הצעת חוק המפלגות (תיקון – חובת הקמת גוף פנימי בוחר), התשפ"ד-2024, פ/4184/25, מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת.

²² הצעת חוק יסוד: הכנסת (תיקון – הרחבת העילות למניעת השתתפות בבחירות), פ/1176/25, מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת.

המועמד על ידי בית המשפט העליון, אלא לאפשר ערעור על החלטתה של ועדת הבחירות המרכזית לעליון.

הצעת חוק יסוד: הכנסת (תיקון) – פסילת רשימת מועמדים או אדם המועמד לבחירות לכנסת בשל תמיכה או העלאה על נס של רוצחי יהודים²³ של חה"כ מישל בוסקילה (הימין הממלכתי) מרחיבה את המונח "תמיכה במאבק מזוין", שנמצא כיום בעילות הפסילה של מועמדים או רשימות לכנסת, כך שיכלול גם "האדרה או העלאה על נס של מעשה טרור או פגיעה באדם בשל יהדותו או בשל אזרחותו הישראלית, או האדרה של מבצע המעשה האמור בעצמו, וזאת בין אם המעשה בוצע על ידי מדינת אויב, ארגון טרור או על ידי מפגעים יחידים".

הצעת חוק יסוד: הכנסת (תיקון – הזכות להיבחר)²⁴ של חה"כ ניסים ואטורי (הליכוד) מבקשת להקשיח את האיסור על התמודדות בבחירות של אדם שהורשע בעבירת טרור חמורה או בעבירת ביטחון חמורה (סעיף 6 לחוק יסוד: הכנסת). כאמור לעיל, על פי החוק כיום מורשעים בעבירות טרור וביטחון חמורות, אשר היו 7 שנים במאסר וטרם חלפו 14 שנים מהיום שסיימו לרצות את עונשם, אינם יכולים להתמודד. לעומת זאת, הצעת החוק קובעת שכל אדם שהורשע בעבירת טרור או ביטחון חמורה לא יוכל להתמודד, ללא תלות בחומרת העונש שנגזר עליו. הצעה נוספת דומה,²⁵ שהוגשה גם היא על ידי חה"כ ואטורי, מתנה את האיסור על התמודדות של מי שהורשע בעבירות ביטחון או טרור חמורות בכך שריצה שנת מאסר אחת לפחות.

על פניו נראה כאילו מדובר בהחמרה "שוויונית", אך בשילוב עם הצעת חוק המאבק בטרור (תיקון מס' 11) (עבירת הסתה לטרור), שמקודמת במקביל בכנסת, משמעותה המעשית היא הקמת מנגנון לפסילה סלקטיבית של מועמדים ערבים. התיקון לחוק המאבק בטרור מרחיב דרמטית את פרשנות ההגדרה של "תמיכה בטרור", ומנמיך את הרף לפתיחת חקירות פליליות – כך שאמירות כגון התנגדות לעונש מוות או הכרה בנכבה, או לחלופין הנפת דגל פלסטין, עשויות להוביל להעמדה לדין על עבירת הסתה לטרור.²⁶ מאחר שהרשויות מתכחשות לקיומו של טרור יהודי וסלחניות כלפיו – כפי שממחישים דברי שרים וחברי כנסת מן הימין המתכחשים לקיומו של טרור יהודי²⁷ – הרחבת ההגדרה של "תמיכה בטרור" תופעל רק כלפי אזרחים ונבחרים ערבים. וכך הצעת החוק של ואטורי, בשילוב עם תיקון חוק המאבק בטרור, ייצרו מנגנון שיגדיל את מרחב ההפלה של הציבור הערבי, יפסול את נציגיו הפוליטיים ויצמצם את הייצוג הערבי בכנסת.

בהמשך לכך, הצעת החוק שהגישו חה"כ לימור סון הר-מלך וצביקה פוגל ממפלגת עוצמה יהודית, להכרזה על תנועת האחים המוסלמים ועל הפלג הדרומי בתנועה האסלאמית כארגוני טרור ומחיקת מפלגות התומכות בטרור מפנקס המפלגות,²⁸ מבקשת לפגוע במפלגת רע"מ באמצעות

²³ הצעת חוק יסוד: הכנסת (תיקון) – פסילת רשימת מועמדים או אדם המועמד לבחירות לכנסת בשל תמיכה או העלאה על נס של רוצחי יהודים), פ/739/25, מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת.

²⁴ הצעת חוק יסוד: הכנסת (תיקון – הזכות להיבחר), פ/2527/25, מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת.

²⁵ הצעת חוק יסוד: הכנסת (תיקון – הזכות להיבחר), פ/5358/25, מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת.

²⁶ איתי מק, הצעת חוק המאבק בטרור תיתן נשק רב-עוצמה לרדיפה פוליטית, נייר עמדה, מכון זולת (17.9.2024).

²⁷ למשל, השר איתמר בן גביר תיאר את ברוך גולדשטיין כ"צדיק" ו"גיבור", והשר בצלאל סמוטריץ' הצהיר כי "הרצח בדומא הוא לא אירוע טרור... טרור הוא רק אלימות שמפעיל אויב במסגרת מלחמה נגדנו": ניו יורק טיימס וחיים לוינסון, ח"כ סמוטריץ': הרצח בדומא אינו טרור, הארץ (10.12.2015).

²⁸ הצעת חוק הכרזה על תנועת האחים המוסלמים ועל הפלג הדרומי בתנועה האסלאמית כארגוני טרור ומחיקת מפלגות התומכות בטרור מפנקס המפלגות, התשפ"ו-2026, פ/6483/25, מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת.

עקיפת חוק המאבק בטרור. בחוק המאבק בטרור קבוע מנגנון מאוזן ומעין-שיפוטי להכרזה על ארגון כעל ארגון טרור, הכולל בין היתר דרישה שההכרזה תתבצע רק לאחר הגשת בקשה מנומקת של ראש השב"כ באישור היועצת המשפטית לממשלה, וכן קובע חובת התראה מוקדמת ומנגנון שימוע טרם ההכרזה. הצעת החוק מאיינת כל זאת ופשוט קובעת שהאחים המוסלמים והפלג הדרומי של התנועה האסלאמית הם ארגוני טרור, ללא כל ביסוס. יתרה מזאת, ההצעה מחייבת את רשם המפלגות למחוק מפלגה "אם יש במטרותיה או במעשיה, במפורש או במשתמע, תמיכה במאבק מזוין, של מדינת אויב או של ארגון טרור, נגד מדינת ישראל" – ללא מנגנון ביקורת שיפוטי על ההחלטה. שילובם של שני סעיפי הצעת החוק נועד לבצע דה-לגיטימציה לרע"מ ולהציגה כמפלגה התומכת בארגוני טרור, שיש להוציאה מחוץ לחוק בשל כך.

הצעת חוק יסוד: הכנסת (תיקון – הרחבת העילות למניעת השתתפות בבחירות)²⁹ של חה"כ עפיף עבד (הליכוד) מבקשת להרחיב עוד יותר את העילות לפסילת מועמדים ורשימות, ולכלול בסעיף לא לחוק יסוד: הכנסת את העילה של האשמת מדינת ישראל ברצח של חפים מפשע בזמן מלחמה. בנוסף, הצעת חוק יסוד: הכנסת (תיקון – מניעת השתתפות של תומכי חרם בישראל בבחירות)³⁰ של חה"כ אליהו רביבו ויואב ביסמוט (הליכוד) מבקשת לכלול תמיכה בחרם על מדינת ישראל בעילות הפסילה.

לא זאת בלבד שהצעות החוק הרבות הללו מרחיבות את העילות לפסילת מועמדים או רשימות ומאפשרות מרחב גדול של פרשנות שנועדה להציג מועמדים כתומכים בטרור או בהסתה, אלא שהצעות חוק אחרות אף מחלישות או מאיינות את כוחו של בית המשפט לערוך ביקורת על פסילת מועמדים. הצעת חוק יסוד: הכנסת (תיקון – הרוב הנדרש למניעת השתתפות בבחירות)³¹ גם היא של חה"כ מישל בוסקילה, אמנם מבקשת להקשות על ועדת הבחירות המרכזית לפסול מועמד או רשימה בהעלותה את הרוב הדרוש ל-2/3, במקום רוב רגיל. ואולם, בד בבד היא מחלישה את יכולתו של בית המשפט לערוך ביקורת על פסילת מועמדים. לא יהיה צורך באישור בית המשפט העליון לפסילת מועמד (כפי שנדרש היום בחוק), וניתן יהיה לערער על פסילת מועמד או רשימה לבית המשפט שידון בערעור בהרכב של תשעה שופטים לפחות, אך רק רוב של 2/3 מהרכב השופטים יוכל לקבל את הערעור. הצעת חוק יסוד: הכנסת (תיקון – שלילת סמכותו של בית המשפט העליון מלהתערב בהחלטות ועדת הבחירות המרכזית לעניין אישור או פסילה של מועמד או רשימה מלהשתתף בבחירות)³² של חה"כ ניסים ואטורי (הליכוד), הולכת צעד קדימה וקובעת כי החלטה של ועדת הבחירות המרכזית לפסילת מועמדים תהיה "סופית, חלוטה, ובלתי ניתנת לערעור".

משמעותן של הצעות אלה היא נטרול של מנגנון ביקורת חיצוני אפקטיבי על ועדת הבחירות, שהיא גוף פוליטי ובו רוב קבוע לנציגי הקואליציה. המהלך מעקר את האיזון שנקבע בחוק הקיים בין גוף

²⁹ הצעת חוק יסוד: הכנסת (תיקון – הרחבת העילות למניעת השתתפות בבחירות), פ/6104/25, מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת.

³⁰ הצעת חוק יסוד: הכנסת (תיקון – מניעת השתתפות של תומכי חרם בישראל בבחירות), פ/1892/25, מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת.

³¹ הצעת חוק יסוד: הכנסת (תיקון – הרוב הנדרש למניעת השתתפות בבחירות), פ/537/25, מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת.

³² הצעת חוק יסוד: הכנסת (תיקון – שלילת סמכותו של בית המשפט העליון מלהתערב בהחלטות ועדת הבחירות המרכזית לעניין אישור או פסילה של מועמד או רשימה מלהשתתף בבחירות), פ/3464/25, מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת.

פוליטי (ועדת הבחירות) לבין גורם מקצועי-שיפוטי (בית המשפט העליון), בכדי לרכז את כלל הכוח בידי הקואליציה ולאפשר למנגנון פוליטי-מפלגתי גרידא לפסול מועמדים ורשימות, וזאת על בסיס פרשנות נרחבת ביותר למה שנתפס כהתבטאות או מעשה של תמיכה בטרור.

גם ברובד השלישי מבקשת הקואליציה לערוך שינויים בכדי להערים קשיים על הפיכת מועמד זוכה לחבר כנסת מכהן. כך למשל, הצעת חוק יסוד: הכנסת (תיקון – הצהרת אמונים בפני מליאת הכנסת ועיצומים נגד מי שלא הצהיר)³³ של חה"כ שמחה רוטמן (הציונות הדתית) קובעת כי חבר כנסת שלא הצהיר אמונים ולא חתם על הצהרת האמונים תיפסק חברותו בכנסת, ועד מועד הפסקת חברותו תישלל ממנו הזכות להצביע בישיבות הכנסת או בוועדותיה, ולא ייהנה מזכויות חברי כנסת ומשכר. הצעת החוק אף מדגישה כי מי שיצהיר אמונים על נוסח שונה מהנוסח המוצע, או לא יחתום בכתב על נוסח ההצהרה, יראוהו כמי שלא הצהיר אמונים.

ולסיום, ברובד הרביעי, הצעת חוק יסוד: הכנסת (תיקון – הפחתת הרוב הדרוש להפסקת חברותו של חבר הכנסת)³⁴ של חה"כ לימור סון הר-מלך ויצחק קרויזר (עוצמה יהודית) מבקשת להקל על הפסקת חברותו של חבר כנסת מכהן באמצעות הקטנת הרוב הדרוש לאישור מ-90 חברי כנסת ל-80 חברי כנסת.

לסיכום, הזכות להיבחר – שהיא אבן יסוד של הדמוקרטיה לצד הזכות לבחור – נמצאת כיום תחת מתקפה רב-ממדית. מכלול הצעות החוק שהוגשו מבקש להקשיח את חסמי הכניסה כבר בשלב רישום המפלגות, להרחיב באופן ניכר את עילות הפסילה של מועמדים ורשימות, לצמצם את כוחו של בית המשפט העליון בביקורת על החלטות ועדת הבחירות, להחמיר את התנאים שבהם מועמד נבחר יהפוך לחבר כנסת מכהן, ואף להקל על הדחתם של חברי כנסת מכהנים. אף אם חלק מההצעות הללו בנפרד עשויות להיחזות כסבירות, המכלול חושף מגמה עקבית: יצירת מערכת חקיקתית ומוסדית שמצמצמת את מגוון הקולות, מקשה במיוחד על מפלגות ומועמדים ערבים או בעלי אידיאולוגיה אופוזיציונית, ומערערת את השוויון הפוליטי המלא שהוא נשמת אפה של הדמוקרטיה.

4. הוגנות פרוצדורלית

ההוגנות הפרוצדורלית של הבחירות היא תנאי יסוד ללגיטימיות של המשטר הדמוקרטי. כאשר כללי המשחק ברורים ונתפסים כהוגנים, וכאשר הפיקוח עליהם נעשה ללא משוא פנים ובלי הטיות פוליטיות-אידיאולוגיות, גם הצד המפסיד בבחירות מוכן לקבל את תוצאותיהן ולכבד את הכרעת הרוב. הוגנות זו מתבטאת בשוויון הזדמנויות למועמדים ולמפלגות, בשקיפות תהליכי ההצבעה והספירה, ובקיומם של מנגנוני פיקוח ובקרה עצמאיים. ואכן, חוקים רבים מעגנים את יכולת הפיקוח והבקרה של ועדת הבחירות המרכזית וועדות הבחירות האזוריות. בישראל מוקמת תוך 60 יום מכינון כנסת חדשה ועדת בחירות, גוף פוליטי שהרכבו נקבע לפי מפתח גודל הסיעות (סעיף 16 לחוק הבחירות לכנסת). ואולם, בכדי לאזן את ההטיה הפוליטית של הוועדה, נקבע בסעיף 17 לחוק

³³ הצעת חוק יסוד: הכנסת (תיקון – הצהרת אמונים בפני מליאת הכנסת ועיצומים נגד מי שלא הצהיר), פ/25/166, מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת.

³⁴ הצעת חוק יסוד: הכנסת (תיקון – הפחתת הרוב הדרוש להפסקת חברותו של חבר הכנסת), פ/25/5489, מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת.

הבחירות לכנסת כי יו"ר ייבחר מקרב שופטי בית המשפט העליון על ידי שופטיו, וסעיף 20 קובע כי יו"ר ועדת בחירות אזורית יהא שופט שיתמנה על ידי נשיא בית המשפט העליון.

על פי סעיף 21 לחוק הבחירות, ועדת הבחירות המרכזית תקבע את מספר החברים ואת ההרכב הסיעתי של כל ועדת קלפי ואת הסיעות שמהן יגיעו יו"ר ועדת הקלפי וסגן היו"ר, ובלבד שבכל ועדת קלפי יהיו מיוצגות לא פחות מ-3 סיעות. ואולם, יו"ר ועדת הבחירות המרכזית רשאי לשנות קביעות אלה. ככלל, החוק מקנה סמכויות רבות ליו"ר ועדת הבחירות המרכזית; העיקרית שבהן היא סעיף 56 לחוק הבחירות, הקובע כי החלטתו בשאלה אם יש קלון בעבירה שבה הורשע מועמד היא סופית. השפעתו של יו"ר ועדת הבחירות המרכזית אינה רק על הכרעות סביב הזכות להיבחר, אלא גם על הכללים לניהול יום הבחירות. לדוגמה, על פי סעיף 21 לחוק הבחירות קובע יו"ר ועדת הבחירות המרכזית את מזכירי הקלפיות, וסעיף 70 לחוק מעניק לו את הזכות להורות על דחיית פתיחת הקלפי, על הפסקת הצבעה ועל חידושה, על הוספת זמן הצבעה וכדומה. הוראות אלה אפילו אינן דורשות פרסום ברשומות.

הצעת חוק הבחירות לכנסת (תיקון – יושב ראש ועדת הבחירות המרכזית)³⁵ של חה"כ אליהו רביבו (הליכוד) מבקשת לפגוע בעצמאות ועדת הבחירות המרכזית, ובכך בהוגנות הפרוצדורלית של הבחירות ככלל. מדובר בהצעת חוק שהועלתה במקור על ידי שלמה קרעי, אך הועברה לחה"כ רביבו כאשר קרעי מונה לשר התקשורת, ומאז נמשכה על ידו לפני דיון מוקדם. לכן היא לא נמצאת על שולחן הכנסת כעת, אך תוכל לחזור אליו בעתיד ללא קושי.

על פי ההצעה, יו"ר ועדת הבחירות המרכזית ימונה לפי המלצת יו"ר הכנסת בידי מליאת ועדת הבחירות המרכזית, ובכל מקרה לא יהיה שופט עליון מכהן או בדימוס. כלומר, לא זאת בלבד שחברי ועדת הבחירות המרכזית הם פוליטיקאים (לפי מפתח גודל סיעתי ועל כן עם יתרון מספרי לממשלה), אלא אף יו"ר הוועדה – שלו סמכויות נרחבות, כפי שהוסבר לעיל – ייבחר על ידי חברי הוועדה מתוך רשימה של שלושה מועמדים שיוגשו על ידי יו"ר הכנסת (קרי הקואליציה), ואשר לא יהיו שופטים מכהנים או בדימוס.

בכדי להמחיש עד כמה מסוכן המינוי הפוליטי של יו"ר ועדת הבחירות המרכזית, יש לזכור את סעיף 131 לחוק הבחירות הקובע כי ביום הבחירות וביום שלפניו לא יופעלו הסמכויות להטלת עוצר לפי תקנות ההגנה לשעת חירום אלא באישור של ועדת הבחירות המרכזית. העצמת הפוליטיות וביטול הניטרליות של ועדת הבחירות המרכזית והיו"ר שלה עלולים לספק כלי בידי הקואליציה להטלת עוצר לפי התקנות לשעת חירום, אשר ימנע את ההשתתפות של האוכלוסייה הערבית או חלקה בבחירות. זהו דגל שחור ברור מעל השינוי המוצע.

דוגמה אחרת לסכנה האורבת במינוי יו"ר פוליטי לוועדת הבחירות המרכזית נוגעת לקריטריון מרכזי נוסף לבחירות דמוקרטיות: עקרון החשאיות. בכדי לאפשר לבוחרים להצביע על פי העדפותיהם ללא משוא פנים ויראה מהתנכלות או השלכות אחרות, יש לוודא שהבחירות הינן חשאיות. לשם כך, לדוגמה, מפרט סעיף 74 לחוק הבחירות כי מעטפות הבחירות יהיו אטומות, וסעיף 75 מפרט כי ההצבעה תתרחש מאחורי פרגוד המסתיר את הבוחר מהזולת.

³⁵ הצעת חוק הבחירות לכנסת (תיקון – יושב ראש ועדת הבחירות המרכזית), התשפ"ג-2022, פ/765/25, מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת.

פרשת המצלמות בבחירות לכנסת ה-21 שהתקיימו בשנת 2019 מדגימה את חשיבות ההוגנות והאיזון בין פיקוח אובייקטיבי לבין שמירה על זכויות האזרח. בבחירות אלו התקין הליכוד כ-1,200 מצלמות בקלפיות, בייחוד בקלפיות ביישובים ערביים, בתואנה שהוא מנסה למנוע זיופים. התקנת המצלמות היא כמובן הפרה בוטה של עקרון חשאיות הבחירות, ואין זה מקרה שהיא נעשתה בקלפיות בחברה הערבית מתוך ניסיון לנטוע פחד באוכלוסיית המיעוט הערבי ולהפחית את שיעור השתתפותו. על רקע המהלך הזה הכריע יו"ר ועדת הבחירות המרכזית דאז, השופט חנן מלצר, על אי חוקיותן של הצבת המצלמות בקלפיות. כאשר ביום הבחירות עצמו הציבו נציגי הליכוד מצלמות גוף בקלפיות רבות ביישובים ערביים באופן חד צדדי וללא אישור של ועדת הבחירות המרכזית, ולאחר שהחלו זורמות אליה פניות וטענות רבות, פנה השופט מלצר למשטרת ישראל כדי שזו תחרים את המצלמות, וקבע בבירור כי אסור להציב מצלמות או להקליט את הליך ההצבעה עצמו. ניסיון הליכוד לחוקק בחופזה את ההצעה נדחה בכנסת. הפרשה המחישה את חשיבות הניטרליות הפוליטית של יו"ר ועדת הבחירות המרכזית ועד כמה חיוני שהליך הבחירות יתנהל מתוך הקפדה על הוגנות פרוצדורלית ושקיפות וללא הטיה פוליטית, ולא עלולה להיפגע הלגיטימיות של התוצאות ונכונות הציבור להשתתף במערכת הדמוקרטית.

מינוי פוליטי ליו"ר ועדת הבחירות המרכזית הוא, אם כן, אחת הסכנות הברורות ביותר להוגנות הבחירות, ועלול לאפשר לממשלה המכהנת לעקר את הבחירות מתוכנן ומאופיין הדמוקרטי. אם הצעת החוק תונח שוב על שולחן הכנסת, שילובה עם הצעת חוק יסוד: הכנסת (תיקון) – שלילת סמכותו של בית המשפט העליון מלהתערב בהחלטות ועדת הבחירות המרכזית לעניין אישור או פסילה של מועמד או רשימה מלהשתתף בבחירות), שאוזכרה לעיל, יהיה הרה אסון. כאמור, ההצעה קובעת כי החלטת ועדת הבחירות המרכזית על פסילת מועמדים תהיה "סופית, חלוטה, ובלתי ניתנת לערעור", וכך השילוב בין השניים יאפשר לוועדה פוליטית שבראשה יו"ר פוליטי לפסול מועמדים – בלא שתהא יכולת לערער על החלטה פוליטית ומכריעה זו.

5. חלופיות שלטוניות

עקרון בסיסי נוסף בבחירות דמוקרטיות הוא האפשרות הממשית לחלופה שלטונית. באם למראית עין מתקיימות בחירות דמוקרטיות אך למעשה לא ניתן או קשה עד מאוד להחליף את הממשלה המכהנת, מידת הדמוקרטיה של הבחירות מוטלת בספק.

כבר כיום החוק בישראל דורש אי אמון קונסטרוקטיבי מלא, שמקשה עד מאוד על הפלתה של ממשלה מכהנת (דרוש לשם כך רוב של 1+50% להצעת אי אמון המכילה עילה ומבנה מלא של ממשלה חלופית, כולל קווי יסוד וחלוקת משרדים). נוסף על כך, הקואליציה הנוכחית מבקשת לבצר עוד יותר את שלטונה, בין היתר באמצעות הצעות לבטל את סעיף 36 לחוק יסוד: הכנסת. סעיף זה קובע שאם לא עבר תקציב תוך שלושה חודשים מיום תחילתה של שנת כספים בכנסת, רואים זאת כאילו החליטה הכנסת על התפזרותה לפני גמר תקופת כהונתה ויערכו בחירות בתוך כ-90 ימים.

וכך, חברי הכנסת הציעו הצעות חוק שמטרתן לבטלו. הצעת חוק יסוד: הממשלה (תיקון – הטלת התפקיד להרכיב ממשלה והגבלת מנגנון התפזרות הכנסת)³⁶ של חה"כ אליהו רביבו (הליכוד) מבקשת לבטל את האפשרות להפיל ממשלה וללכת לבחירות בשל אי העברת תקציב מדינה. בנוסף היא מבקשת להקשות על פיזור הכנסת, וקובעת כי הכנסת לא תחליט להתפזר לפני גמר תקופת כהונתה אלא בדרך של קבלת חוק לעניין זה, ברוב של חברי הכנסת, ובתקופה שלפני תום השנה הראשונה שלאחר תחילת כהונתה – ברוב של 70 חברי הכנסת.³⁷

ביצור שלטונה של הממשלה לא נעשה רק על ידי הקשחת התנאים לפיזור של הכנסת. הצעת חוק יסוד: הממשלה (תיקון מס' 13)³⁸ של חה"כ אופיר כץ, שעליה חתומים 36 חברי קואליציה, מבקשת לבטל את הביקורת השיפוטית על מינוי שר ובכך מאפשרת לממשלות לקום ביתר קלות. זאת ועוד, הצעת חוק יסוד: הממשלה (תיקון – בחירה ישירה לראש הממשלה וחלוקת מנדטים לסייעות הקואליציה)³⁹ של חה"כ אליהו רביבו (הליכוד) מבקשת לייצר רוב מהונדס לממשלה המוקמת. ההצעה קובעת כי אם לא צלחו הניסיונות להרכיב ממשלה אחרי הבחירות, תיערך בחירה ישירה לראשות הממשלה בין מנהיגי שתי הסיעות הגדולות ביותר. סיעות שיחתמו על הסכם קואליציוני עם המנצח בבחירות אלה יחלקו ביניהן עוד 12 מושבים בכנסת, כלומר יהונדס רוב של מושבים לממשלה, ויהא קשה עד בלתי אפשרי להפילה או למנוע ממנה לממש את מטרותיה. יש לציין כי המהלך דומה מאוד לחקיקה שעברה בהונגריה. לאחר עליית מפלגת פידס לשלטון הנהיגה הממשלה בראשות ויקטור אורבן סדרת שינויים מקיפים בחוקי הבחירות, שהבטיחו לה יתרון מוסדי מובהק ויצרו רוב מהונדס. מספר חברי הפרלמנט צומצם מ-386 ל-199, מה שהגביר את משקל כל מחוז בחירה. מחוזות הבחירה עצמם שורטטו מחדש באופן שסייע לפידס (gerrymandering), ובמקביל הונהגה שיטת "פיצוי למנצח": קולות עודפים של מועמדים שניצחו במחוזות נוספו לספירת הקולות ברמה הארצית, וכך חיזקו את המפלגה הדומיננטית עוד יותר. שילוב מנגנונים אלו איפשר לפידס להפוך רוב קולות יחסי, של לעתים אף פחות מ-50% מהמצביעים, לרוב של שני שלישים בפרלמנט, המעניק יכולת לשנות את החוקה ולחוקק חוקים המכונים חוקים קרדינליים, שקשה מאוד לשנותם.

ההשוואה למקרה ההונגרי היא את אזהרה לכך שהינדוס רוב מיוחס, כפי שהצעת חוק-יסוד: הממשלה (תיקון מס' 13) מבקשת לעשות, לא רק מקשה באופן ישיר על הפלתה של הממשלה אלא אף מאפשר לה להעביר חוקים קרדינליים ושינויי חוקה שמבצרים עוד יותר את שלטונה של הממשלה המכהנת. מיסוד "פיצוי" לממשלה המנצחת יאפשר לממשלות בישראל ביתר שאת לשנות חוקי יסוד (אפילו סעיפים משוריינים), לחוקק חוקי יסוד חדשים ומשוריינים, ולהקשיח עוד יותר את היכולת העתידית להחליף את השלטון.

³⁶ הצעת חוק יסוד: הממשלה (תיקון – הטלת התפקיד להרכיב ממשלה והגבלת מנגנון התפזרות הכנסת), פ/1408/25, מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת.

³⁷ ש.ם.

³⁸ הצעת חוק יסוד: הממשלה (תיקון מס' 13), פ/2314/25, מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת.

³⁹ הצעת חוק יסוד: הממשלה (תיקון – בחירה ישירה לראש הממשלה וחלוקת מנדטים לסייעות הקואליציה), פ/89/25, מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת.

6. חקיקה פרסונלית

כלל הצעות החוק שאזכרו עד כה מאפשרות לממשלה לבצר את שלטונה, לעקר את הבחירות מאופיין הדמוקרטי ולפגוע בעקרונות היסוד של בחירות דמוקרטיות חשאיות, שוויוניות וייצוגיות, הזכות לבחור והזכות להיבחר – הן ברמה העקרונית והן ברמה המעשית. מעבר לכך יש לתת את הדעת גם למספר הצעות חוק פרסונליות שהונחו על ידי חברי כנסת של הקואליציה, שמטרתן לקדם את טובתו האלקטורלית של מועמד מסוים או לפגוע בסיכוי של מועמד אחר.

סיווג הצעות חוק כפרסונליות, כלומר ככאלו המכוונות לאדם מסוים ואינן כלליות, הוא תמיד בעייתית כיוון שהצעת החוק ודברי ההסבר שלה כמובן שינסו לטשטש את אופייה הפרסונלי. יחד עם זאת, מתוך הכרות עם ההקשר הפוליטי-ציבורי הישראלי, מובאות כאן מספר דוגמאות שממחישות את הסכנה בחקיקתם של חוקים פרסונליים.

ראשית, קיים מקבץ של הצעות חוק שהוגשו על רקע חקירותיו של נתניהו והאיום בהוצאתו לנבצרות. מטרתן של הצעות חוק אלו נראית ברורה מאליה. בראש ובראשונה, תיקון מס' 12 לחוק יסוד: הממשלה⁴⁰ של חה"כ אופיר כץ (הליכוד) ומספר חברי קואליציה נוספים, שאושר ביום 22.3.2023, קובע כי נבצרות של ראש ממשלה תהא רק על רקע אי מסוגלות פיזית או נפשית (כלומר לא על בסיס אי מסוגלות פלילית). שנית, הצעת חוק סדר הדין הפלילי (תיקון) – עיכוב הליכים משפטיים כנגד חברי הממשלה בידי ועדת הכנסת⁴¹ של חה"כ לימור סון הר-מלך (עוצמה יהודית) מבקשת לאפשר לוועדת הכנסת לעכב הליכים נגד ראש הממשלה או שר, בכל זמן לאחר הגשת כתב אישום ולפני הכרעת הדין, בהודעה מנומקת בכתב לבית המשפט. הצעת חוק יסוד: הממשלה (תיקון) – איסור חקירה פלילית והגשת כתב אישום נגד ראש הממשלה במהלך תקופת כהונתו⁴² של חה"כ אביחי בוארון (הליכוד) מבקשת פשוט לאסור על חקירה באזהרה של ראש ממשלה מכהן, וכן לאסור על הגשת כתב אישום נגד ראש ממשלה מכהן, אלא בשל עבירת מין או אלימות, עבירת ביטחון או עבירת סמים. זאת ועוד, אם מתנהל הליך פלילי בבית משפט כנגד ראש ממשלה, אשר החל טרם פרסומו של החוק, יושהה ההליך עד תום כהונתו של ראש הממשלה המכהן.

בעוד שהצעות חוק אלו מנסות להיטיב עם ראש הממשלה נתניהו, נדמה כי הצעת חוק יסוד: הכנסת (תיקון) – ביטול הדרישה לויתור על אזרחות זרה⁴³ של חה"כ אריאל קלנר (הליכוד), אשר מבקשת לבטל את החובה של חברי כנסת בעלי אזרחות כפולה לוותר על אזרחותם השנייה, נועדה להכשיר את השר רון דרמר לחברות בכנסת מבלי לאלצו לוותר על אזרחותו האמריקאית.

ההצעות לעיל מיטיבות עם פוליטיקאים מסוימים אשר הממשלה רוצה ביקרם. לעומת זאת, הצעת חוק שלילת הטבות מבכירים במערכת הביטחון, גם היא של חה"כ קלנר, נועדה להרע ליריבים פוליטיים.⁴⁴ הצעת החוק מאפשרת לשלול מיוצא מערכת הביטחון זכויות באם המריד או עודד סרבנות

⁴⁰ חוק יסוד: הממשלה (תיקון מס' 12), פ/2560/25, מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת.

⁴¹ הצעת חוק סדר הדין הפלילי (תיקון) – עיכוב הליכים משפטיים כנגד חברי הממשלה בידי ועדת הכנסת, התשפ"ה-2025, פ/6171/25, מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת.

⁴² הצעת חוק יסוד: הממשלה (תיקון) – איסור חקירה פלילית והגשת כתב אישום נגד ראש הממשלה במהלך תקופת כהונתו, פ/6082/25, מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת.

⁴³ הצעת חוק יסוד: הכנסת (תיקון) – ביטול הדרישה לויתור על אזרחות זרה, פ/2006/25, מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת.

⁴⁴ הצעת חוק שלילת הטבות מבכירים במערכת הביטחון, התשפ"ה-2025, פ/5831/25, מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת.

לגיוס או להפסקת התנדבות בשירות מילואים, או קרא להפסקת תמיכה של מדינה בישראל, להטלת סנקציות על מדינת ישראל או על אזרחים ישראלים, או שהוציא דיבה על ישראל או על מי מחייליה. למעשה הצעת חוק זו מכוונת לפגוע באלוף (מיל.) יאיר גולן, ואכן מספר גופי תקשורת כינו אותה "חוק יאיר גולן".⁴⁵ לצדה הקואליציה מקדמת חקיקה פרסונלית נגד נפתלי בנט, כפי שהוזכר לעיל, במסגרת הצעת חוק מימון מפלגות (תיקון – אחריות יושב ראש מפלגה לחובות סיעה שחדלה להתקיים).⁴⁶

---

⁴⁵ צבי זרחיה, [הקואליציה מקדמת את "חוק יאיר גולן" לשלילת הטבות מבכירי ביטחון שקוראים למרי אזרחי](#), כלכליסט (2.7.2025); שלי טפירו, [החוק נגד יאיר גולן – שיעלה להצבעה כבר בתחילת השבוע](#), כאן חדשות (23.5.2025).

⁴⁶ ר' הערה 10 לעיל.

סיכום: איום ממשי על טוהר הבחירות

ישראל עוברת בשנים האחרונות תהליך של שחיקה דמוקרטית ומעבר למשטר סמכותני-תחרותי, המזכיר תהליכים דומים בהונגריה, בפולין ובטורקיה: לא מהלך בודד ומהיר אלא צירוף מצטבר של יוזמות חקיקה, צעדים מנהליים ושינויים מוסדיים המערערים את הדמוקרטיה הליברלית, ומאיינים בהדרגה את יסודות הבחירות החופשיות. בליבת התהליך עומדת שאיפה מוצהרת לביצור שלטון הקואליציה ומזעור הסיכוי לחלופיות שלטוניות, וזאת באמצעות שינוי כללי המשחק עצמו.

סקירה קצרה זו נועדה להנגיש ולהסביר את הצעות החוק הרבות שהגישו חברי כנסת מטעם הקואליציה הנוכחית בכדי לקדם מטרות אלו. אין הכוונה לטעון כי רק הקואליציה הנוכחית ניסתה לקדם מדיניות כזאת. ואולם, בחינת כלל הצעות החוק שהונחו בכנסת ה-25 בנושא הבחירות מראה כי חברי הקואליציה הגישו את הרוב המכריע של הצעות החוק שתכליתן לשנות את אופיין הדמוקרטי של הבחירות בישראל. כפי שהראינו, הצעות אלה מתכנסות למספר צירים עיקריים: שוויוניות וייצוגיות; הזכות לבחור; הזכות להיבחר; הוגנות פרוצדורלית; חלופיות שלטונית או ביצור שלטון הממשלה המכהנת; וחוקים פרסונליים המטיבים עם יקירי הממשלה ופוגעים באויביה הפוליטיים.

כפי שנטען מעלה, כל הצעת חוק לכשעצמה ייתכן שאינה נדמית מאימת, ולחלקן אולי אפשר היה בהקשר אחר למצוא הצדקה או טעם לגיטימי. ואולם, מבט על התמונה כולה ובחינה של שילובי הצעות החוק כמקבצי חקיקה חושף את סוגי הפגיעה בדמוקרטיה של הבחירות שהממשלה מבקשת לקדם, ובכלל זה הדרת האוכלוסייה הערבית, צמצום הייצוגיות וזכות ההתמודדות של האוכלוסייה הערבית ושל המפלגות והמועמדים בשמאלה של המפה הפוליטית, וכן הצבת קשיים על מפלגות האופוזיציה ופגיעה בהוגנות הפרוצדורלית של ההליך לשם מיקסום שליטתה בהליך הבחירות. דפוסים אלה מצביעים גם על ניסיון עקבי לפגוע במפלגות אופוזיציה ובכוחות פוליטיים הנתפסים כחלופות פוטנציאליות לשלטון, ובכך לבצר את כוחה של הממשלה המכהנת ולערער את עקרונות החלופיות שהוא יסוד מרכזי בדמוקרטיה.

במישור המהותי מצטיירת תבנית עקבית של מניפולציה בכל מנגנוני הבחירות: פגיעה בשוויון הסיכויים באמצעות שלילת או הסטת מימון מפלגות ונוסחאות תקצוב המוטות לטובת מפלגות השלטון; משחק תכוף באחוז החסימה לפי אינטרס פוליטי רגעי; התערבות בנגישות להצבעה (קיצוץ השבתון, צמצום מעטפות כפולות, הטיות בהצבעה מחו"ל לקבוצות מסוימות); והקשחת חסמי הכניסה למפלגות. בציר הזכות להיבחר ניכרת הרחבה דרמטית של עילות הפסילה, לצד החלשת הביקורת השיפוטית על החלטות ועדת הבחירות, עד כדי יוזמות להפיכתן לסופיות ובלתי ניתנות לערעור. במקביל נשחקת ההוגנות הפרוצדורלית דרך ניסיון לפוליטיזציה של תפקיד יו"ר ועדת הבחירות. ולבסוף, מקודמים מנגנוני "ביצור קואליציוני": ביטול פיזור הכנסת בשל אי העברת תקציב וניסיונות להקניית רוב מהונדס לממשלה. כל אלה במטרה להפוך את החלפת השלטון לכמעט בלתי אפשרית.

הסיכון מידי רוב: הממשלה כבר מקדמת מהלכים לפגיעה בהשתתפות הפוליטית של מפלגות המייצגות את הציבור הערבי וצפויה להמשיך להטות את כללי המשחק לטובתה באופן שמממש רבות

מהסכנות שבהצעות החוק שמפורטות במסמך זה, גם מבלי להעבירן בפועל. גם פגיעה חלקית בלבד במאפייני הבחירות שבהם עוסקים החוקים המפורטים במסמך זה, תספיק כדי לשנות את שדה התחרות לפני מערכת הבחירות הקרובה, לקבע יתרון מוסדי לשלטון ולהצר את מרחב ההצבעה וההתמודדות של קהלים מסוימים (בעיקר אזרחים ערבים ומתנגדי שלטון). ברגע שיינעלו השערים באמצעות שינוי כללי המשחק, פוליטיזציה של מנגנוני הפיקוח והחלשת הביקורת השיפוטית, החזרת המצב לקדמותו תהיה קשה לאין שיעור – כפי שממחיש המקרה ההונגרי.

על אף ההתמקדות של מסמך זה בחקיקה, חשוב להדגיש שוב כי ההשפעה על מידת הדמוקרטיה של הבחירות לא נעשית רק באמצעות חקיקה, אלא גם דרך החלטות מנהליות שהממשלה יכולה לקבל בנושא מינויים, קיצוץ סמכויות והדחות במוסדות הפיקוח עצמם. דוחות מבקר המדינה מלמדים עד כמה ועדת הבחירות היא ארגון "רזה" בשגרה המתרחב דרמטית לקראת בחירות, ומכאן פגיעותו לשינויים פרסונליים וניהוליים רגע לפני מערכת בחירות. בנוסף, קיצוצים בתקציב ועדת הבחירות פוגעים בכושר היערכות והפיקוח, בייחוד בקלפיות הרגישות, וממחישים כיצד החלטות תקציביות מנהליות עשויות להשפיע בפועל על הוגנות ההליך גם בלי שינוי חוק מפורש. ואכן, ב-27 בינואר 2025 אישרה ועדת הכספים של הכנסת (בהסכמת אנשי ועדת הבחירות המרכזית) קיצוץ של כ-5 מיליון שקלים בהצעת תקציב ועדת הבחירות המרכזית, בשל הוצאות המלחמה וקיצוץ הוצאות המדינה בעטיין.⁴⁷ בנוסף, דווח כי יו"ר ועדת הכספים, חה"כ מילביצקי מהליכוד, מנע את אישור הצעת התקציב של ועדת הבחירות המרכזית, ובהמשך לכך זו הציעה קיצוץ של 50 מיליון שקלים נוספים מתקציבה בפתח שנת הבחירות.⁴⁸

ועדת הבחירות המרכזית אינה הזירה היחידה שבה החלטות ממשלה, קביעות שרים, מינויים והכרעות תקציביות עלולים להשפיע על מידת הדמוקרטיה של הבחירות בישראל. למשל, מוסד רשם המפלגות הוא שער כניסה למערכת הפוליטית בישראל, שכן רק מפלגה שרשומה כדין ומאושרת על ידי רשם המפלגות רשאית להגיש רשימת מועמדים לכנסת. אף שמדובר בתפקיד סטטוטורי הנתפס כבירוקרטי טכני, רשם המפלגות ממונה על ידי שר המשפטים ומצוי תחת רשות התאגידים שבמשרד המשפטים, ועל כן מינויו הוא למעשה פוליטי. מבחינה מנהלית הרשם כפוף למנכ"ל משרד המשפטים, שהוא כידוע משרת אמון. נוכח הזיקה בין השר למינוי של רשם המפלגות נוצר סיכון פוטנציאלי: רשם מפלגות "נוח" לשר הממנה עלול לפרש באורח מצמצם או מחמיר את דרישות הרישום, לעכב או לסכל הקמת מפלגות חדשות, או לחלופין להעלים עין מליקויים של מפלגות הקואליציה. בנסיבות אלה, תפקיד שאמור להבטיח ניטרליות פרוצדורלית עשוי להפוך לכלי שליטה פוליטי, ובכך לפגוע באופן ממשי בשוויון ההזדמנויות ובהוגנות של ההליך הדמוקרטי. על כן, יש לשים לב להליך המינוי של רשם המפלגות ולפעילותו לקראת הבחירות הבאות.

תופעת הפוליטיזציה ניכרת גם בהרכב הוועדה הציבורית למימון מפלגות, גוף שאמור היה לשמש גורם מקצועי ועצמאי לקביעת כללים שוויוניים לחלוקת כספי ציבור בין מפלגות. בשנים האחרונות נשחק אופייה המקצועי של הוועדה, ובמקומם של אנשי ציבור נטולי זיקה מפלגתית מונו דמויות המזהות אידיאולוגית ופוליטית עם הקואליציה. כך, יו"ר הכנסת אמיר אוחנה (הליכוד) מינה לאחרונה

⁴⁷ הודעת דוברות הכנסת, [ועדת הכספים אישרה קיצוץ של כ-5 מיליון ₪ בתקציב ועדת הבחירות](#), אתר הכנסת (27.1.25).
⁴⁸ גד ליאור, [לאחר שהתקציב שלה לא אושר: ועדת הבחירות מציעה לקצץ 50 מיליון שקל](#), ynet (9.2.2026).

לוועדה את ד"ר אוון-גרי כהן ואלעד מלכא, ששניהם מזוהים כפעילים פוליטיים במפלגת הליכוד.⁴⁹ פוליטיזציה זו מחלישה את אמון הציבור בעצמאות מנגנוני הפיקוח על טוהר הבחירות, ואת ההבטחה לשוויון הזדמנויות אמיתי בין רשימות מתמודדות. כאשר גם הגופים המופקדים על חלוקת משאבים ומימון מפלגות הופכים לזירה פוליטית נפגע לא רק עקרון ההוגנות, אלא גם הלגיטימציה של ההליך הדמוקרטי כולו.

לסיום, הממצאים המוצגים בנייר זה ממחישים כי איום ממשי מרחף מעל הדמוקרטיה של הבחירות בישראל. בחינת הצעות החוק השונות כמכלול חושפת תבנית עקבית של פגיעה בשוויון ובהוגנות ההליך, לצד ביצור שלטון הממשלה המכהנת וצמצום האפשרות להחליפה. הניסיון מהונגריה מלמד כי ברגע שהשינויים הללו מתמסדים, החזרת המצב לקדמותו הופכת כמעט לבלתי אפשרית. מכאן שמימתן של האופוזיציה, החברה האזרחית והאקדמיה היא להציב קווים אדומים ברורים, להתריע מפני כל ניסיון פוליטי להטות את כללי המשחק, לנטר באופן שיטתי הן יוזמות חקיקה והן מהלכים מינהליים, ולפעול לשימור אמון הציבור בהליך הדמוקרטי. זהו מרוץ נגד הזמן שבו אדישות והתעלמות יאפשרו כרסום הרסני בעקרונות היסוד של הדמוקרטיה, וחיונית תגובה ציבורית רחבה ועיקשת.

⁴⁹ ד"ר אסף שפירא, ד"ר מורן קנדלשטיין-היינה, [כנסת יקרה: על פוליטיזציה בוועדה הציבורית לעניין מימון מפלגות, המכון הישראלי לדמוקרטיה \(17.7.2025\)](#).

נסכח א'

רשימת הצעות החוק בנושא הבחירות שהונחו מטעם הקואליציה בכנסת ה-25

מס' הצעת חוק	שם הצעת החוק	תאריך הנחה	סטטוס חקיקה	חברי הכנסת היוזמים
1. שוויוניות וייצוגיות				
כ/25/307	הצעת חוק מימון מפלגות (תיקון - מענק למפלגות המקיימות בחירות מקדימות), התשפ"ג-22	19.12.22	הונח	שלום דנינו
כ/25/799	הצעת חוק לתיקון פקודת המועצות המקומיות (מס' 79) (אחוז החסימה בבחירות לוועד מקומי), התשפ"ג-23	26.12.22	עבר קריאה ראשונה	ניסים ואטורי
כ/25/1401	הצעת חוק-יסוד: קיצור תקופת הקמת ממשלה חדשה (תיקוני חקיקה)	9.1.23	הונח	חנוך מלביצקי
כ/25/1550	הצעת חוק הבחירות לכנסת (תיקון - אחוז החסימה), התשפ"ג-23	16.1.23	הונח	ישראל אייכלר
כ/25/1566	הצעת חוק מימון מפלגות (תיקון - שלילת מימון ממפלגה שקוראת להטלת חרם על מדינת ישראל), התשפ"ג-23	16.1.23	הונח	אליהו רביבו, בועז ביסמוט
כ/25/1576	הצעת חוק הבחירות לכנסת (תיקון - אחוז החסימה), התשפ"ג-23	16.1.23	הונח	יעקב אשר, משה גפני
כ/25/2388	הצעת חוק שירות הביטחון הכללי (תיקון - סיוע בטיפול בפשיעה פלילית חמורה)	13.2.23	הונח	אליהו רביבו
כ/25/2610	הצעת חוק מימון מפלגות (תיקון - שלילת מימון ממפלגה שקוראת להטלת חרם על מדינת ישראל)	27.2.23	הונח	יצחק קרויזר
כ/25/2671	הצעת חוק הרשויות המקומיות (מימון בחירות) (תיקון - איסור קבלת תרומות מיישוב שיתופי), התשפ"ג-23	6.3.23	התקבל בקריאה שלישית	ניסים ואטורי
כ/25/2787	הצעת חוק לתיקון פקודת המועצות המקומיות (בחירות לוועד מקומי במועצה איזורית)	13.3.23	מוזג	ניסים ואטורי
כ/25/3300	הצעת חוק דיני הבחירות לרשויות המקומיות (תיקוני חקיקה), התשפ"ג-23	9.5.23	הונח	אלי דלל, חנוך דב מלביצקי, עמית הלוי, אושר שקלים, לימור סון הר מלך, משה סעדה, טלי גוטליב, קטי קטרין שטרית, ניסים ואטורי, חוה אתי עטייה, צגה מלקו, שלום דנינו
כ/25/4566	הצעת חוק מימון מפלגות (תיקון - שלילת מימון ממפלגה שקוראת להטלת חרם על מדינת ישראל), התשפ"ד-24	20.5.24	הונח	מיכל וולדינגר

5873/25/פ	הצעת חוק הבחירות לכנסת (תיקון - אחוז החסימה), התשפ"ה-25	3.6.25	הונח	אבי מעוז
6483/25/פ	הצעת חוק הכרזה על תנועת האחים המוסלמים ועל הפלג הדרומי בתנועה האסלאמית כארגוני טרור ומחיקת מפלגות התומכות בטרור מפנקס המפלגות, התשפ"ו-26	19.1.26	הונח	לימור סון הר מלך, צביקה פוגל
2. הזכות לבחור				
116/25/פ	הצעת חוק הבחירות לכנסת (תיקון - עדכון כתובת לצורכי בחירות), התשפ"ג-22	12.12.22	הונח	משה גפני
328/25/פ	הצעת חוק לקביעת שעות ההצבעה בקלפיות ולקביעת היקף יום השבתון בבחירות לכנסת ולרשויות המקומיות (תיקוני חקיקה), התשפ"ג-22	19.12.22	הונח	משה גפני
3153/25/פ	הצעת חוק הבחירות לכנסת (תיקון - הצבעה של אזרחים המשרתים שירות לאומי אזרחי בחוץ לארץ), התשפ"ג-23	29.3.23	עבר קריאה טרומית	אוהד טל, אריאל קלנר, פנינה תמנו, משה סולומון, צביקה פוגל
4544/25/פ	הצעת חוק הצבעת מתנדבי השירות האזרחי (תיקוני חקיקה), התשפ"ד-24	3.4.24	הונח	מיכל מרים וולדיגר צביקה פוגל, שמחה רוטמן, אוהד טל, לימור סון הר מלך, משה סולומון, משה סעדה, חנוך דב מלביצקי, יצחק קרויזר, צבי ידידיה סוכות, אריאל קלנר, אורית פרקש הכהן, אלי דלל, צגה מלקו, עמית הלוי, טלי גוטליב
6199/25/פ	הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון - הורדת גיל הבחירה) (פ/6199/25)	20.10.25	הונח	מאיר פרוש
6283/25/פ	הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון - התניית הצבעה בשירות צבאי או לאומי)	17.11.25	הונח	עודד פורר, אביגדור ליברמן, יבגני סובה, שרון ניר, יוליה מלינובסקי, חמד עמאר (*הצעת חוק של האופוזיציה)
3. הזכות להיבחר				
166/25/פ	הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון - הצהרת אמונים בפני מליאת הכנסת ועיצומים נגד מי שלא הצהיר)	12.12.22	הונח	שמחה רוטמן
537/25/פ	הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון - הרוב הנדרש למניעת השתתפות בבחירות)	19.12.22	הונח	מישל בוסקילה
739/25/פ	הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון - פסילת רשימת מועמדים או אדם המועמד לבחירות לכנסת בשל תמיכה או העלאה על נס של רוצחי יהודים)	19.12.22	הונח	מישל בוסקילה

1011/25/כ	הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון מס' 58)	26.12.22	התקבל בקריאה שלישית	חנוך דב מלביצקי, עודד פורר, דן אילוז, יבגני סובה, שרון ניר, יוליה מלינובסקי, חמד עמאר, יצחק קרויזר, צגה מלקו, אריאל קלנר, אופיר כץ, משה סעדה, טלי גוטליב, אלי דלל, אברהם בצלאל, יוסף טייב, שמחה רוטמן, אוהד טל
1176/25/כ	הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון) - הרחבת העילות למניעת השתתפות (בבחירות)	2.1.23	עבר קריאה טרומית	אופיר כץ
1507/25/כ	הצעת חוק המפלגות (תיקון) - העלאת תנאי הסף להקמת מפלגה ומניעת חברות כפולה בעת רישום מפלגה), התשפ"ג-23	9.1.23	הונח	אליהו רביבו
1892/25/כ	הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון) - מניעת השתתפות של תומכי חרם בישראל (בחירות)	23.1.23	הונח	אליהו רביבו, בועז ביסמוט
2527/25/כ	הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון) - הזכות להיבחר	20.2.23	הונח	ניסים ואטורי
3143/25/כ	הצעת חוק המפלגות (תיקון) - חובת קיום בחירות מקדימות), התשפ"ג-23	29.3.23	הונח	טלי גוטליב
3392/25/כ	הצעת חוק הבחירות לכנסת (תיקון) - הארכת תקופת צינון), התשפ"ג-23	29.5.23	נעצר (המציע מונה לתפקיד שר)	אלמוג כהן
4184/25/כ	הצעת חוק המפלגות (תיקון) - חובת הקמת גוף פנימי בוחר), התשפ"ד-24	15.1.24	הונח	אושר שקלים
4679/25/כ	הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון) - קיצור תקופת הצינון למנהל כללי), התשפ"ד-24	24.6.24	הונח	אתי עטייה
5295/25/כ	הצעת חוק הדחת נציג ציבור התומך במאבק מזוין נגד מדינת ישראל (תיקוני חקיקה), התשפ"ה-24	30.12.24	הונח	אליהו רביבו, משה סעדה
5358/25/כ	הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון) - הזכות להיבחר	13.1.25	הונח	ניסים ואטורי
5489/25/כ	הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון) - הפחתת הרוב הדרוש להפסקת חברותו של חבר הכנסת)	10.2.25	הונח	לימור סון הר מלך, יצחק קרויזר
4087/25/כ	הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון) - מניעת השתתפות של מועמד או של רשימת מועמדים (בחירות), התשפ"ד-23	17.3.25	מוזג	דן אילוז, יצחק קרויזר, צגה מלקו, אריאל קלנר, אופיר כץ, משה סעדה, טלי גוטליב, אלי דלל, אברהם בצלאל, יוסף טייב, שמחה רוטמן, אוהד טל
6104/25/כ	הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון) - הרחבת העילות למניעת השתתפות (בבחירות)	21.7.25	הונח	עפ"י עבד

4. הוגנות פרוצדורלית				
302/25/פ	הצעת חוק הבחירות (דרכי תעמולה) (תיקון - פרסום סקרים בימי מנוחה), התשפ"ג-22	19.12.22	הונח	יוסף טייב
765/25/פ	הצעת חוק הבחירות לכנסת (תיקון) - יושב ראש ועדת הבחירות המרכזית, התשפ"ג-22	26.12.22	נעצר (הח"כ המציע חזר בו לפני דיון מוקדם)	אליהו רביבו
3464/25/פ	הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון) - שלילת סמכותו של בית המשפט העליון מלהתערב בהחלטות ועדת הבחירות המרכזית לעניין אישור או פסילה של מועמד או רשימה (מלהשתתף בבחירות)	12.6.23	הונח	ניסים ואטורי
5. חלופיות שלטונית				
89/25/פ	הצעת חוק-יסוד: הממשלה (תיקון) - בחירה ישירה לראש הממשלה וחלוקת מנדטים לסיעות (הקואליציה)	12.12.22	נעצר (הח"כ המציע חזר בו לפני דיון מוקדם)	אליהו רביבו
1408/25/פ	הצעת חוק-יסוד: הממשלה (תיקון) - הטלת התפקיד להרכיב ממשלה והגבלת מנגנון התפזרות הכנסת)	9.1.23	הונח	אליהו רביבו
2314/25/פ	הצעת חוק-יסוד: הממשלה (תיקון) (מס' 13)	6.2.23	עבר קריאה שנייה ושלישית בוועדה, ממתין להצבעה במליאה	אופיר כץ, ינון אזולאי, יצחק פינדרוס, יצחק קרויזר, משה ארבל, אוריאל בוסו, יוסף טייב, אברהם בצלאל, יונתן מירסקי, יעקב אשר, ישראל אייכלר, משה גפני, אליהו ברוכי, צביקה פוגל, לימור סון הר מלך, אליהו רביבו, ניסים ואטורי, שלום דנינו, טלי גוטליב, חנוך דב מלביצקי, בועז ביסמוט, משה סעדה, אלי דלל, דן אילוז, אריאל קלנר, חוה אתי עטייה, דוד אמסלם, עמית הלוי, משה רוט, יולי יואל אדלשטיין, דוד ביטון, דני דנון, משה סולומון, אוהד טל, ארז מלול, סימון מושיאשוילי
3772/25/פ	הצעת חוק הכנסת (תיקון - הקמת ועדות זמניות לענייני חוקה, חוק ומשפט וביטחון לאומי על ידי הוועדה המסדרת), התשפ"ג-23	24.7.23	הונח	אוהד טל
4260/25/פ	הצעת חוק-יסוד: הממשלה (תיקון) - מינוי שרי הממשלה	5.2.24	הונח	אושר שקלים
6. חקיקה פרסונלית				
2006/25/פ	הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון) - ביטול הדרישה לויתור על אזרחות (זרה)	30.1.23	הונח	אריאל קלנר

2560/25/פ	חוק-יסוד: הממשלה (תיקון מס' 12)	20.2.23	התקבל בקריאה שלישית	אופיר כץ, ינון אזולאי, שמחה רוטמן, יצחק פינדרוס, יצחק קרויזר
5831/25/פ	הצעת חוק שלילת הטבות מבכירים במערכת הביטחון, התשפ"ה-25	19.5.25	עבר קריאה טרומית	אריאל קלנר
5903/25/פ	הצעת חוק מימון מפלגות (תיקון - אחריות יושב ראש מפלגה לחובות סיעה שחדלה להתקיים), התשפ"ה-25	9.6.25	הונח	אביחי בוארון
6082/25/פ	הצעת חוק-יסוד: הממשלה (תיקון - איסור חקירה פלילית והגשת כתב אישום נגד ראש הממשלה במהלך תקופת כהונתו)	21.7.25	הונח	אביחי בוארון
6171/25/פ	הצעת חוק סדר הדין הפלילי (תיקון - עיכוב הליכים משפטיים כנגד חברי הממשלה בידי ועדת הכנסת), התשפ"ה-25	21.7.25	הונח	לימור סון הר מלך

מכון זולת פועל לקדם מדיניות של שוויון זכויות אדם
ולשקם את הלגיטימיות של שיח זכויות האדם בישראל

נשיאה | זהבה גלאון
מנכ"לית | עינת עובדיה

כל הזכויות שמורות לזולת - לשוויון זכויות אדם ©

zulat.org.il